

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

הפקולטה למדעי הרוח והחברה, התכנית לניהול ויישוב סכסוכים

מבנה חברתי של ישראל - Social Structure of Israel
מס' קורס: 172-1-0046

קורס מבוא, חובה לתואר ראשון
(תשע"ט, סמסטר א', 2 ש"ש, יום ג' 10-12)

ד"ר תהילה קלעג'י

דוא"ל: ktehila@gmail.com

שעות קבלה: בתאום עם המרצה

א. תיאור הקורס ומטרותיו

מטרת הקורס להקנות מסגרות תיאורטיות וידע אמפירי להבנת מבנה החברה בישראל, מקורותיו וסקירת השינויים שחלו בו מהתקופה הטרומ מדינתית ועד להתעצבותו במתכונתו הנוכחית. במהלך השיעורים נגדיר מהו מבנה חברתי ומהם המרכיבים של המדינה. כמו כן, נעסוק בחברה בתקופת הישוב ובהיסטוריה של התפתחות מוסדות השלטון בישראל, באופייה כחברת מהגרים, בתהליכי חיברות וביצירתה של זהות חדשה. נדון בעקרונות התנועה הציונית ובהתפתחותה של הדמוקרטיה הישראלית כתשתית תרבותית להתגבשותה של המדינה. נסקור את גלי ההגירה השונים לישראל ובחן את מדיניות קליטת העלייה כחלק מהבניית החברה הישראלית וזהותה. כמו כן, נדון בסכסוך הישראלי-פלסטיני, ביחסי דת ומדינה, ובקבוצות מיעוט בישראל בהקשר של ישראל כחברה רב-תרבותית.

ב. דרישות הקורס

- נוכחות חובה והשתתפות פעילה בשיעורים (היעדרות מותרת עד 2 מפגשים בסמסטר)
- הגשת תרגיל והצגתו (20%) (תאריך הגשה והנחיות ימסרו בכיתה)
- בחינה מסכמת (80%)

ג. תכנית הקורס

שיעור 1:

מבוא תיאורטי והיסטורי

1. יער אפרים ושביט זאב, 2001. "החברה היישובית, מאפיינים כלליים", בתוך: **מגמות בחברה הישראלית כרך א'**. האוניברסיטה הפתוחה: רמת אביב. עמ' 24-40. (קריאת חובה)
2. דורקהיים, אמיל. 2006. "מהי עובדה חברתית". בתוך: **הכללים של המתודה הסוציולוגית**. תל אביב: רסלינג. עמ' 57-59. (קריאת חובה).
3. רם אורי, 1993. "החברה ומדעי החברה: סוציולוגיה ממסדית וסוציולוגיה ביקורתית בישראל" בתוך: רם אורי (עורך), **החברה הישראלית: היבטים ביקורתיים**. תל אביב: ברירות. עמ' 7-40.

שיעור 2:

מדינה 'יהודית' - דמוקרטיה וקבוצות מיעוט

4. שלמה חסון, 2007. **בין לאומיות לדמוקרטיה - תסריטים של יחסי רוב ומיעוט בישראל**. מכון פלורסהיימר למחקרי מדיניות. עמ' 28-47 (קריאת חובה)
5. סמי סמוחה, "המשטר של מדינת ישראל: דמוקרטיה אזרחית, אי-דמוקרטיה או דמוקרטיה אתנית", סוציולוגיה ישראלית, 2000, 2, עמ' 565-630. (קריאת חובה)
6. ברוך זיסר ואשר כהן, "מדמוקרטיה הסדרית לדמוקרטיה משברית: המאבק על הזהות הקולקטיבית בישראל", פוליטיקה כתב העת למדע המדינה ויחסים בינלאומיים, 1999, 3, עמ' 3-9.

שיעור 3 :

ישראל כחברת מהגרים – בין פלורזם לשסע

7. הורוביץ דן ומשה וליסק, 1977. "צמיחתה של חברה דואלית" בתוך: **מישוב למדינה- יהודי ארץ ישראל בתקופת המנדט**, תל אביב: עם עובד. עמ' 19-30. (קריאת חובה)
8. יער. א., ושביט, ז. (2003). "חברה מרובת שסעים". בתוך א., יער וז. שביט (עורכים). **מגמות בחברה הישראלית** (כרך ב', עמ' 1105-1196). תל אביב: הוצאת האוניברסיטה הפתוחה. (קריאת חובה)
9. אלכסנדר יעקובסון, 2008. "**מתפוררת, שמתפוררת**" – החברה הישראלית מול הנבואות על התפרקותה, כיוונים חדשים 18, 40.

שיעור 4:

השסע העדתי בישראל

3. ליסק, משה, 2009. **מגמות בהשתלבות עדות המזרח במערך הריבודי והפוליטי של ישראל**. בתוך: ליסק משה, עיונים היסטוריה חברתית של ישראל. ירושלים: מוסד ביאליק. עמודים: 256-270.
4. לב טלי ושנהב יהודה, 2010. "כינונו של האויב מבפנים: הפנתרים השחורים כמושא של פניקה מוסרית", **סוציולוגיה ישראלית** 12 (1). עמ' 135-158.
5. אמית, קארין. 2005. "תקפות החלוקה האתנית למזרחים ולאשכנזים בקרב מהגרים וצאצאיהם בשוק העבודה הישראלי". **מגמות: רבעון למדעי ההתנהגות**, 44 (1): 3-28. (קריאת חובה)
6. אורי כהן נסים ליאון, 2008. "לשאלת המעמד הבינוני-המזרחי בישראל", **אלפיים**, 32, עמ' 83-101. (קריאת חובה)

שיעור 5:

הסכסוך הישראלי – פלסטיני

7. קימרלינג ברוך, 1998. "אל נכבה", **תיאוריה וביקורת** 12-13, עמ' 33-38.
8. Amal Jamal, "Strategies of Minority Struggle for Equality in Ethnic States: Arab Politics in Israel", **Citizenship Studies**, Vol.11, No. 3, (2007), Pp. 263-282.

שיעור 6:

השסע המגדרי – גברים ונשים בישראל

9. ברקוביץ ניצה, 2001. "אזרחות ואימהות: מעמדן של הנשים בישראל", בתוך: יואב פלד ועדי אופיר (עורכים) **ישראל- מחברה מגויסת לחברה אזרחית?**. תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד. (קריאת חובה)

10. יזרעלי דפנה, 2000. "המגדור בעולם בעולם העבודה". בתוך: א. פרידמן, ה. כלב דהאן, ח. הרצוג, מ. חסן, ח. נוה ס. פוגל ביזאווי, **מין מגדר ופוליטיקה**, תל אביב: הקיבוץ המאוחד.
11. כהן ינון, 2006. "פערי שכר לאומיים, מגדריים ואתניים", בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים) **אי/שוויון**. באר שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

שיעור 7:

חברה, דת ומדינה

12. בן פורת, גיא. 2016. "הלכה למעשה: חילונו של המרחב הציבורי בישראל". הוצאת פרדס. פרק ראשון (קריאת חובה).
13. זיסר ברוך ואשר כהן, 1999. מהשלמה להסלמה: השסע הדתי-חילוני בפתח המאה העשרים ואחת, **ירושלים: הוצאת שוקן**.
14. Yoav Peled, Horit Herman Peled, 2019. **The Religionization of Israeli Society**. (קריאת חובה) פרק ראשון
15. יונה יוסי ויהודה גודמן (עורכים). 2004. **מערבולת הזהויות: דיון ביקורתי בדתיות ובחילוניות בישראל**. ירושלים ותל-אביב, מכון ון-ליר והקיבוץ המאוחד.

שיעור 8 :

אידאולוגיה פוליטית

16. פייגה מיכאל, 2002. **שתי מפות לגדה: גוש אמונים, שלום עכשיו ועיצוב המרחב בישראל**. ירושלים: הוצאת מאגנס. עמ' 237-246. (קריאת חובה)
17. Yiftachel, O. (2012). Naqab Bedouins and the (Internal) Colonial Paradigm, in Amara, Abu-Saad, I. and Yiftachel, O. (eds), **Indigenous (In)Justice: Law and Human Rights among the Bedouins in the Naqab/Negev**, Harvard Human Rights Press, pp: 289-310

שיעור 9:

ריבוד חברתי

18. בן-דוד דן, 2010, "שוק העבודה", בתוך: בן דוד דן (עורך), **דו"ח מצב המדינה: חברה, כלכלה ומדיניות**, ירושלים: מרכז טאוב, 183-232.
19. דהן, מ'. בית הספר ע"ש פדרמן למדיניות וממשל ומכון פהר. (2013). **האם כור ההיתוך הצליח בשדה הכלכלי?** ירושלים: בית הספר למדיניות ציבורית. (קריאת חובה)
20. Coleman, James S. 1988. "Social capital in the creation of human capital." **American Journal of Sociology**, Vol. 94: S95-S120. (קריאת חובה)
21. אלבז שגיא וניוה גולן – נדיר, 2018. **אליטות אסטרטגיות בישראל – חלוקת הכח בחברה הישראלית**. ירושלים: הוצאת כרמל. (קריאת חובה)

שיעור 10:

מ'כור היתוך' ל'רב-תרבותיות'

22. תמיר, יעל, 1998. "שי מושגים של רב תרבותיות". בתוך: מאוטנר, שגיא ושמיר. **רב תרבותיות במדינה דמוקרטית ויהודית**. תל אביב: רמות. (קריאת חובה)
23. יער אפי, 2000, "המשכיות ושינוי בחברה הישראלית – המבחן של כור ההיתוך", בתוך: הרצוג חנה, כוכבי טל, צלניקר שמשון (עורכים), **דורות, מרחבים, זהויות**, תל אביב: הקיבוץ המאוחד וון-ליר, 72-104.
24. Eisenstadt, S.N., 2000, "Multiple Modernities", *Daedalus, Journal of the American Academy of Arts and Sciences - Multiple Modernities*, Winter 2000, Vol.129, N. 1, pp 1-30.

שיעור 11:

לשאלת הזהות היהודית

25. יהודה גודמן, "אזרחות, מודרניות ואמונה במדינת הלאום: הגזעה ודה-הגזעה בגיור מהגרים רוסים ומהגרים אתיופיים בישראל", יהודה שנהב ויוסי יונה (עורכים), **גזענות בישראל**, ירושלים, מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד, 2008, עמ' 381-415.
26. בן רפאל אליעזר ובן-חיים ליאור, **זהויות יהודיות בנות זמננו: עדיין 'עם יהודי' אחד?** (קריאת חובה) http://in.bgu.ac.il/bgi/iyunim/16/eliezer_lior.pdf

שיעור 12:

סוגיית מבקשי המקלט ועובדים זרים

27. שפירא, א', 2011. "עובדים זרים בישראל". בתוך: **מיהו אזרח? פרלמנט** גיליון 67. אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה. (קריאת חובה)
- <http://www.idi.org.il/%D7%A1%D7%A4%D7%A8%D7%99%D7%9D-%D7%95%D7%9E%D7%90%D7%9E%D7%A8%D7%99%D7%9D/%D7%A4%D7%A8%D7%9C%D7%9E%D7%A0%D7%98/%D7%92%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%95%D7%9F-67/%D7%A2%D7%95%D7%91%D7%93%D7%99%D7%9D-%D7%96%D7%A8%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C>
28. טוטנאור, א', 2011. "חוקי אזרחות בעולם, בתוך: **מיהו אזרח? פרלמנט** גיליון 67. אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה.